

ÖVNING

KLIMATKRISEN

Lärohandledning

Den pågående klimatkrisen sätter människors rättigheter på spel. På vilket sätt påverkas människors rättigheter av klimatförändringarna? Och slår det lika hårt mot alla? Det får eleverna reflektera kring i denna övning.

I övningen får eleverna resonera kring vilka mänskliga rättigheter som påverkas när klimatet förändras när ett antal progressivt mer allvarliga scenarier sker. Först utifrån omständigheter som är relaterbara till norra Europa, och sedan utifrån omständigheter som är mer relaterbara till globala syd. Övningen avslutas med ett antal jämförande reflektionsfrågor.

Syftet är att introducera idén att klimatkrisen också är en människorättskris. Övningen syftar också till att utveckla en förståelse för hur klimatkrisen slår olika hårt mot olika länder, men också mot olika grupper inom länder.

FÖRBEREDELSE

Övningen leds av läraren, som läser scenarier och leder diskussioner med klassen. Övningen består av sex scenarier med efterföljande diskussionsfrågor. Till övningen finns två papper som delas ut till eleverna. Det ena innehåller två landbeskrivningar, varav den första delas ut i början och den andra i mitten av övningen. Det andra pappret innehåller en uppräkningslista av olika rättigheter utifrån FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

GENOMFÖRANDE

- Dela in eleverna i grupper om 4-6 personer.
- Dela ut en lista med rättigheter (bilaga 1), och den första landbeskrivningen (bilaga 2).
- Förklara för eleverna att de ska föreställa sig att de lever i det land som beskrivs. Berätta att du kommer läsa upp flera scenarier där klimatförändringar sker - och att eleverna kommer få fundera över hur detta kan påverka människors rättigheter på olika sätt, med utgångspunkt i frågeställningarna.
- Efter tre scenarier delar du ut den andra landbeskrivningen, och tydliggör att eleverna nu ska föreställa sig att de lever i det landet istället.
- Fortsätt sedan med scenarierna och låt eleverna fundera utifrån frågeställningarna mellan varje.
- Avsluta med sammanfattande reflektionsfrågor.

1. ETT VARMARE KLIMAT

Läs för eleverna:

Ni märker sakta men säkert hur klimatet börjar förändras. När det tidigare varit minusgrader och snötäckt på vintern är det nu oftast blött och regnigt. Somrarna har blivit flera månader längre - och dessutom mycket varmare än tidigare. Ibland är det alldeles för varmt till och med för soldyrkarna bland er, och regnar inte på flera veckor i sträck.

Efteråt diskuterar eleverna:

- Vilka rättigheter tror ni påverkas mest av detta och varför? Markera i listan.
- Drabbas alla lika hårt, eller finns det grupper som påverkas mer än andra? Varför tror ni det?
- Vilka möjligheter och svårigheter har ert samhälle att motverka de problem som uppstår? Ge exempel och motivera!

2. TILLTAGANDE TORKA

Läs för eleverna:

Eftersom årstiderna har skiftat och somrarna blivit längre har det blivit svårare att odla mat. Den torra värmen på somrarna gör att skördarna blir mindre, och vissa grödor går knappt att odla alls längre. Elektriciteten som ni behöver till era hem och industrier minskar eftersom vattennivåerna i era sjöar sjunker, och vinden avtar. Det har nu blivit mycket dyrare att köpa mat och att få tillgång till elektricitet.

Efteråt diskuterar eleverna:

- Vilka rättigheter tror ni påverkas mest av detta och varför? Markera i listan.
- Drabbas alla lika hårt, eller finns det grupper som påverkas mer än andra? Varför tror ni det?
- Vilka möjligheter och svårigheter har ert samhälle att motverka de problem som uppstår? Ge exempel och motivera!

3. KRAFTIGA BRÄNDER

Läs för eleverna:

Hettan och torkan på somrarna har gjort bränder vanligare. Skogsbränder har alltid funnits, men nu brinner enorma områden varje sommar. Både ekonomiska värden och viktiga ekosystem förloras, och skogsarealen minskar kraftigt. Bränderna sprids ibland till små samhällen och mindre städer, trots brandkårens ihärdiga arbete. I vissa delar av landet är det inte längre säkert att bo, eller andas.

Efteråt diskuterar eleverna:

- Vilka rättigheter tror ni påverkas mest av detta och varför? Markera i listan.
- Drabbas alla lika hårt, eller finns det grupper som påverkas mer än andra? Varför tror ni det?
- Vilka möjligheter och svårigheter har ert samhälle att motverka de problem som uppstår? Ge exempel och motivera!

Nu delar du ut den andra landbeskrivningen till eleverna, och förtydligar att de nu ska föreställa sig att de lever i det landet istället.

4. TROPISKA STORMAR

Läs för eleverna:

Ni är sedan lång tid vana vid extremt väder. Under regnperioden dyker kraftiga tropiska stormar, så kallade tyfoner, med jämna men långa mellanrum upp och förstör stora delar av era kuster. Men klimatförändringarna har gjort att tyfonerna nu kommer oftare, flera gånger om året. Dessutom är de större, kraftigare och förödande. Hus, vägar, infrastruktur förstörs helt, och många människor omkommer eller tvingas flytta.

Efteråt diskuterar eleverna:

- Vilka rättigheter tror ni påverkas mest av detta och varför? Markera i listan.
- Drabbas alla lika hårt, eller finns det grupper som påverkas mer än andra? Varför tror ni det?
- Vilka möjligheter och svårigheter har ert samhälle att motverka de problem som uppstår? Ge exempel och motivera!

5. EXTREMHETTA

Läs för eleverna:

Under torrperioden på sommarhalvåret får ni till skillnad från regnperioden mycket lite regn. Det är torrt och hett. Och de senaste åren har det blivit extremt. Denna sommar faller det inte en droppe regn på flera månader, och ofta kryper temperaturen en bra bit över 50 grader mitt på dagen. Det är omöjligt att vistas utomhus mer än korta stunder.

Efteråt diskuterar eleverna:

- Vilka rättigheter tror ni påverkas mest av detta och varför? Markera i listan.
- Drabbas alla lika hårt, eller finns det grupper som påverkas mer än andra? Varför tror ni det?
- Vilka möjligheter och svårigheter har ert samhälle att motverka de problem som uppstår? Ge exempel och motivera!

6. ÖVERSVÄMNINGAR

Läs för eleverna:

Den tilltagande uppvärmningen har gjort att isar världen över smälter, och havsnivån höjs. Nu har det blivit så illa att stora delar av ert land helt täcks av havsvatten. Städer, byar, åkrar och viktiga hamnar, flygplatser och kraftverk förstörs. Den fjärdedel av er befolkning som bor nära kuster och vattendrag tvingas flytta inåt landet, och söka högre mark. Många tvingas söka skydd i grannländerna.

Efteråt diskuterar eleverna:

- Vilka rättigheter tror ni påverkas mest av detta och varför? Markera i listan.
- Drabbas alla lika hårt, eller finns det grupper som påverkas mer än andra? Varför tror ni det?
- Vilka möjligheter och svårigheter har ert samhälle att motverka de problem som uppstår? Ge exempel och motivera!

7. AVSLUTNING OCH SAMMANFATTNING

Avsluta övningen med att diskutera tillsammans i helklass, eller låt grupperna reflektera själva och sammanfatta i helklass.

- Finns det något av länderna som bidragit mer till att orsaka klimatförändringarna? Vilket och varför?
- Vilket av länderna drabbades värst av det förändrade klimatet tyckte ni? Vad berodde det på i så fall?
- Klimatkrisen är en kris för mänskliga rättigheter. Men kommer det slå lika hårt mot alla grupper i samhället? Eller finns det några som drabbas hårdare? Varför?
- Hur nära verkligheten tror ni övningen ligger? Idag och i framtiden?
- Hur kan vi säkerställa att den klimatomställning som behöver göras sker på ett rättvist sätt?

VARFÖR?

Läroplanen för de frivilliga skolformerna:

- "Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna"
- "Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde"
- "Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som utbildningen ska gestalta och förmedla."

Ämne Samhällskunskap, Ämnets syfte:

- "Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar kunskaper om människors livsvillkor med utgångspunkt i olika samhällsfrågor."
- "I undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om frågor som berör makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna[...]"

Centralt innehåll i Samhällskunskap 1a1 och 1b:

- "Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer."
- "De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter."